

Daandiin Haqaa kami laata?-kutaa 1ffaa

Description

Dhalli nama kaâ€™uumsa tokko irraa kaâ€™ee gahuumsa isaa gahuuf daandii irra adeemu qaba. Daandiin irra deemu kun tarii waan gaarii fi milkaaâ€™innatti isa geessa yookiin immoo badii fi kufaatitti isa geessa. Kanaafu dhalli nama daandii lama irra adeemaa jira jechuudha. Tokkoffaan daandii milkaaâ€™inna fi gammachutti isa geessu, lamaffaan immoo daandii kufaati fi baditti isa geessudha.

Namni daandii lamaan kanniin keessaa tokko siritti addaan baafate irra deemu dhabuu isaatin, jirenya dukkanaa fi dhamaâ€™iinsa hordofa. Yeroo sobni akkanatti baayâ€™ate kanatti daandii haqaa addaan baafatanii irra adeemun tarii ulfaata taâ€™uu dandaâ€™a. Dhugumatti kan Rabbii gargaare fi qajeelche daandii haqaa addaan baafachu fi isarra deemun itti hin ulfaatu. Insha Allah harâ€™a daandii haqaa kam akka taâ€™ee ragaa waliin irratti mariâ€™anna.

Daandii Haqaa jechuun maal jechuudha?

Jalqaba irratti daandii jechuun karaa namni tokko kaâ€™uumsa irraa kaâ€™ee gahuumsa ofii itti gahuudha. Haqaa jechuun immoo wanta sobaa, jallinnaa fi dhara irraa bilisa taâ€™eedha. Jechoota lamaan kanniin yommuu walitti sufnu(finnu) daandii haqaa jechuun karaa qajeelaa wantoota fi yaadota sobaa, jallinnaa fi dhara irraa bilisa taâ€™ee namni tokko kaâ€™uumsa irraa kaâ€™ee gahuumsa ofii gahuuf karaa hordofuudha. Daandii haqaa kana irraa yoo jallate, namtichi ni badaa jechuudha. Kufaati fi dukkanatti kufa.

Namni hunduu akka yaada fi fedhii isaatti daandiin jirenyaa ani hordofu daandii haqaati jechuu dandaâ€™a. Addunyaa keessatti dhimma tokko irratti gonkuma haqni lama hin jirtu. Haaluma kanaan addunyaa keessa daandiin haqaa lama jiraachu hin dandaâ€™u, tokko qofatu jira jechuudha. Daandiin haqa tokko garuu daandiin sobaa baayâ€™edha.

Amantii jechuun maal jechuudha?

Amanti jechuun haala, mala fi karaa jirenyaa namni tokko hordofuudha. Kanaafu amantiin daandii jirenyati jechuu dandeenya. Addunyaa keessatti namni hunduu wayitti amane bulu. Amanti adda addaa qabachuu fi hordofuun jirenyaa ofi gaggeessa. Yookiin immoo wanta amanti jedhamu irraa fagaachun

jirenyaa mataa ofii hordofa. Kanaafu namoota amanti irratti hundoofne bakka saditti qoodu dandeeyaa. Isaanis: Amanti haqaa kan hordofan, amanti haqa irra jallate kan hordofan, guutumaan guututti amanti irraa kan fagaatan ykn garagalan. Sadiin kanniin balâ€™innaan irratti marinna. Kanarraa mee haa jalqabnu.

Guutumaan guututti amanti irraa kan fagaatan

Warrooni kunniin warroota jirenyaa keessatti amantiin gonkumaa hin barbaachisu, Uumaa wanti jedhamu hin jiru, dachii, samii fi wanti isaan jiddu jiruu akkanumatti tasa argame jedhanii warra mormaniidha. Warra kanaan etist jennaan. Amanti balleessuf wanti isaani hin hojanne hin jiru. Daandiin isaan hordofan kuni daandii sobaa jalatti ramanna. Wanta aqliin (sammuun) namaa hin fudhanne odeessu. Teknolojin of tuulun wallaalummaa hangana hin jedhamnetti lixani jiru. Mushrikoonni (namoonni Rabbitti waa qindeessan) Gooftaa tokkicha ardii samii kan uume Rabbiin taâ€™u ni amanu. Rakkinni mushrikoota garuu Rabbiin ala kan biraat gabbaruudha. Etiistin ammaa immoo kana hunda irra fokkachuu fi qilee wallaalumaatti lixuun Rabbiin hin jiru jedhu. Lilmoonu ofiin of uumu akka hin dandeeyye osoo beekanu akkamitti dachii fi samiin hangana guddatan ofiin uumaman yookiin tasa argamanii? Kuni wanta sammuun namaa fudhatu sila? Dachii fi samii Rabbiin ala kan biraat eenyutu uumu dandaâ€™aa? Mormii fi falmiin warra jaanjaâ€™e kanaa uumamni fi sammuun namaa wanta fudhatu miti yoo sammuu fi qalbiin nama sanii hin cufamin.

Jirenyi warra eetisti hordofan jirenyaa dukkanaa fi dhiphinnaati. Jirenyaa horitiin kan wal qixxaatudha. Namni akka fedhetti fedhii fooni fi garaa guuttatu dandaâ€™a jedhanii lallabu. Dhiira fi dubarti akka horii walitti makamuun wanta fedhan hojjachuu dandaâ€™u jedhu. Hamilee, kabaja fi nageenya namaa diigun ilma namaa irratti baâ€™aa guddaa fidan. Warri kuni dhamaâ€™uun jirenyi tuni kaayyoo malee uumamte jedhu. Rabbiin haala kanaan deebii isaani deebisaf:

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطِلًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوْلٌ

لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ

â€œSamii,dachii fi wantoota giddu lamaan isaanii jiran taphaaf hin uumne. Sun hubannoo warra kafaraniiti. Warra kafaraniif ibidda irraa laga hamaa taâ€™etu isaanif jiraâ€¢ Suuratu saad:27

Kaayyoona jirenyaa waan harkaa badeef akkanumatti duâ€™anii waan badan itti fakkaata. Taphaaf waan uumaman seâ€™an. Kuni jirenyaa isaani jirenyaa dhiphinnaa fi gadadoo godha. Rabbiin(waa hunda irraa Qulqullaaâ€™e fi ol taâ€™e) akkana jedha:

أَفَحِسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ

â€œSila Nuti taphumaaf waan isin uumnee seetu (yaaddu)? Ammas isin gara Keenyatti deebifamu dhabuu yaaddu?â€¢ (Suuraa Al-Muâ€™uminuuna:115)

Dhimmichi akka warri kafaran yaadani miti. Ilmi namaa kaayyoo guddaa tokkoof uumame. Kaâ€™uumsa irraa kaâ€™ee gahuumsa itti deemutti qaba **Namni gahuumsa itti deemu yoo sirritti**

beeke kaayyon jirenyaa maal akka taate beeka. Taâ€™uu baannan jirenyaa taphaaf uumamte jedha, dhamaâ€™iinsa fi dukkanatti lixa. Kaayyoon jirenyaa isaa â€˜Rabbiin haqaan gabbaruuâ€™, gahuumsi isaas duâ€™ee kan hafu osoo hin taâ€™in madaalli haqaa akka dhaabbatuuf Guyyaa Qiyaama ni kaafama. Kuni sammuu namaa keessatti yoo bocame jirenyi isaaf ifa taati. Wanta oli gadi raataâ€™u fi jaanjaâ€™uuf hin qabu. Eessarrraa kaâ€™ee garam deemaa akka jiruu fi kaayyoo jirenyaa ofii ni beeka. Namni daandii kana irraa yoo jallate kufaati fi badii malee wanti isa eeggatu hin jiru.

Ammas warri etistii jedhaman kunniin wanta geybii(wanta fagoo ijaan hin mulâ€™annetti) hin amannu jedhu. Addunyaa irratti baayâ€™innaan wanta ijaan agarru moo ijaan hin agarretu caalaa? Seenaa namoota darbanii ijaan ni agarraa? Wanta boru dhufu ijaan ni agarraa? Wanta namni biraa dukkanaa fi nurraa fagaate hojjatuu ijaan ni agarraa? Fakkeenya kanaan wal bira qabuu dandeeyaa. Wanti ijaan agarru odola galaana irratti argamuun yommuu wal fakkaatu, wanti ijaan hin agarre immoo galaana odola (daseeti) kana marseen wal fakkaata. Yaanni kunii isini galee miti? Wanti ijaan arginu baayâ€™ee xiqqaa akka lafa gogdu galaana jiddutti argamtuuti. Wanti ijaan hin agarre immoo garmalee baayâ€™ee taâ€™uun akka galaanati. Wanta hundaa ijaan argine mirkanefachu qabna yoo jedhan dhugaa ykn haqaa baayâ€™ee irraa garagalu ykn didu jechuudha. Geybitti amanuu fi dhiisun dhugaa jiru hin jijjiru. Wanti fagoo jenne yaannu guyyaa tokko ni dhufa. Beekumsa addunyaa tanaa qofatti of daangeessun aakhiraan irraa of dagatoo taâ€™an.

يَعْلَمُونَ ظِهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ

â€œIsaan jirenyaa duniyaa irraa gubbama(zaahira) beeku. Isaan Aakhiraan irraa immoo daguu keessa jiru.â€ Suurah Ar-Ruum:7

Namni namumaan isaa kan tolu yoo geybitti amaneedha. Mallatoolen meeqa isaan fundura osoo ciistu irraa garagalaa.

وَكَائِنٌ مِّنْ أَيَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمْرُونَ عَلَيْهَا وَهُمْ

عَنْهَا مُعْرِضُونَ

â€œMallatoole meeqa samii fi dachii keessa irraa kan garagalaa taâ€™anii ishii irra taranii(bira darbanii). â€œ Suura Yuusuf:105

Mee haa xinxallinuu mallatoole dachii fi samii keessa jiran. Aduu fi jiâ€™a yommuu ilaallu gara Rabbii akeeku. Ampuulin mataa ofiititu ifee hin dhaamu. Kan duubaa ibse dhaamsutu jira. Aduu fi jiynis ajaja Rabbitiin adeeman. Samii utubaa malee dhaabbattu, tan cabaa fi qaawwa wayitu hin qabne mee haa ilaallu. Urjii samii keessatti bittinoofte faaya taatuf mee haa ilaallu. Kana hunda Eeniyutu akkanatti tartiiba qabsiise? Yommuu mallatoole kanniin ilaalle xinxallinuu, â€˜ajiiib! Rabbiin waan hundaa irraa qulqullaaâ€™eâ€œjenne Rabbitti amanuu fi gabbaruu malee filannoo biraan hin qabnu.

الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَابًا مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفْوِيتٍ

فَأَرْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ

â€œ(Rabbiin) Isa samii torba wal jalaa gubbaan uumeda. Uumaa(kalqii) Ar-Rahmaan keessatti wal dhabbi homaatu hin agartu. Mee agartuu(ija) tee gara samii deebisi. Dhoohaa(baqaqiiinsa) wayii ni argitaa?â€ Suura Al-Mulk:3

â€œSila gara samii gubbaa isaanii jirtu, tan uraa homaatu hin qabne, akkamitti akka ishee ijaarre fi miidhagsinee hin ilaalle? Dachii diriirsinee gaarren dhaabbatoo ishee keessatti gadi suuqne, akaaku biqiltoota babbareedoo hunda irraa ishee keessatti magarsine. Gabricha tawbatuuf hubannaa fi gorsa akka taâ€™uuf (kana goone)â€ Suura Qaaf:6-8

يَأَيُّهَا النَّاسُ أَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ

مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَإِنَّ تُؤْفَكُونَ

â€œYaa ilmaan nama! Niâ€™imaa(qananii) Rabbii ofirratti yaadadhaa. Sila Rabbiin ala uumaan (Khaaliqni) biraa kan samii fi dachii irraa soorata isiniif kenu ni jiraa? Isa malee gabbaramaan haqaa hin jiru. Kanaafu akkamitti Isa irraa garagaltu?â€ Suura faaxir(35):3

Mallatoole kana hunda osoo arguu namni akkamitti Rabbiin didaa, irraa garagalaa? Kanaafi adabbiin nama Rabbitti kafaree adabbi hundaa caaludha. Rabbiin samii irraa bishaan buuse, dachii keessatti biqiltoota gosa adda addaa biqilcheefi yommuu nyaachisu, ilmi namaan immoo galata galchuufi dide yommuu Rabbitti kafaruu, adabbiin namoota kanniini hangam guddaa akka taâ€™ee yaadun hin ulfaatu.

Ammas warrii daangaa darbee kuni Guyyaa Qiyaama garmalee didu, itti hin amanan. **Warri kuni kaâ€™uumsa ofii beekanii gahuumsa ofii wallaalan.** Sababa kanarraa kan kaâ€™ee garri itti deeman itti dukkanaâ€™e. Dhalli namaan seenaa keessatti hangam akka wal cunqursan ni dhageenya, ni agarra, ragaa baha jirra. Kan hacuuces, kan hacuucames haqa fi murtii sirrii osoo hin argatin addunyaa irraa godaanu. Kanaafu Guyyaa fi bakki madaalli fi murtiin haqaa itti dhaabbatu hin barbaachisu ree? Garmalee, garmalee barbaachisaadha malee. Guyyaan madaalli fi murtiin haqaa itti dhaabbatu suni Guyyaa Qiyaamati.

Warrooni Guyyaa Qiyaamatti hin amanne namni erga duâ€™ee daaraa taâ€™ee booda akkamitti lamuu deebifama jedhanii mormu. Gara Qurâ€™aanaa yommuu deebinu deebi gahaa isaanif kenna.

â€œNi jedhu: â€œSila nuti erga duunee lafee fi bututaa(tortoraa) taanee booda uumama haarawa taane ni kaafamnaa?â€ (Yaa Muhammad) jedhiin â€œDhagaa yookiin sibila taâ€™aa. Yookiin

uumama qoma keessatti kaafamuun guddatu taâ€™aa (kaafamuun keessan hin hafu).â€ Ergasi â€œEenyetu nu deebisa?â€ Jedhu. â€œIsa yeroo jalqabaa isin uumedha.â€ gedhiin. Mataa isaanii sitti raasu. Ni jedhus â€œInni suni yoomi ree?â€ â€œDhiyoo taâ€™uun mirkanaaâ€™adha.â€ gedhiin.â€ (Suura Al-Isra:49-51)

â€œDhugumatti Qiyaaman dhuftuudha;ishee keessa shakkiin wayitu hin jiru. Dhugumatti Rabbiin namoota awwala keessa jiran hundaa ni kaasa.â€ Suura Al-hajj:7

â€œUumamni keessani fi kaafamni keessan akka lubbuu tokkitii malee hin taane. Dhugumatti Rabbiin Dhagaâ€™aa, Argaadhaâ€ Suura Luqmaan:28

â€œSila namni lafee isaa walitti hin qabnu yaadaa? Eeyyen [walitti ni qabna]. [Nuti] qubbeen isaatu akka turanitti deebifne sirreessu irratti dandaâ€™oodhaâ€ Suura Al-Qiyaama:3-4

â€œSila namni akkanumaan dhiifamu yaadaa? Sila inni bishaan saalaa kan dhangalaafamu irraa hin turre? Ergasii dhiiga ititaa taâ€™ee, [achi nama godhee] uumee guute. Isa irraas cimdii lama dhiiraa fi dhalaat taasise. Sila [Rabbitiin akkas godhe sun] duâ€™aa jiraachisu irratti dandaâ€™aa mitii?â€ Suura Al-Qiyaama:36-40

Namoota kanniin hundaa uumu fi lamu kaasun wanta Rabbitti ulfaatu miti. Samii fi dachii uumunu itti hin ulfaanne nama kaasutu itti ulfaataa? Isaan uumu fi kaasun akka lubbu takka uumu fi kaasuti. Rabbitiin wanta tokkoon â€œTaâ€™iiâ€ Jannaan yeroma san taâ€™ee argama. Kanaafu erga duâ€™aniin booda kaafamun wanta shakkii wayitu qabu miti.

Aayatoonni waaâ€™ee guyyaa Qiyaama dubbatan lakkofsi isaani baayâ€™edha. Kanaafu warrii eetisti fedhii ofi jala deemanii fi kanneen biroo Guyyaa Qiyaamatti amanuu irraa akka nu hin jallisne. Rabbitiin(subhaanahu wa taâ€™aala) haala kanaan nuu dhaama:

â€œDhugumatti Qiyaaman dhufaa jirti. Akka lubbuun hundii waan hojjatte mindeefamtuuf jecha ishee dhoksuuttin dhihaadha.Namni isheetti hin amanii, kan fedhii isaa hordofe ishee irraa si hin garagalchin! (Yoo isa hordofte) ni baddaa.â€ Suura xaahaa:15-16

Akkuma yeroon darbuun mallatoole Guyyaa Qiyaama argaa adeemna. Dhugumatti wanta Ergamaan Rabbiti (saw) dubbatan ija keenyan argine jirra. Mallatooleen kunniin imaana keenya fi yaqiina (dhugaan amanu) Aakhiraaf qabnu kan dabalaniidha. Mallatoole Guyyaa Qiyaama mee haa xinxallinuu. Ajjeechaa baayâ€™achu, zinaan (sagaagalummaan) babalâ€™achu, dubartiin qullaa deemu, kijibaan amanaa taâ€™ee namni amanamaa fi dhugaa akka sobamaatti fudhatamuu, fi kkf. Kuni hundii garam deemaa jiruu? Yommuu mallatoole kanniin irratti yeroo fudhatte xinxallitu gara hojii gaaritti fiigda, hojii badaa irraa ni dheessita dhufaatin Guyyaa Qiyaama shakkii waan hin qabneef. Sababni isaas, mallatoole Guyyaa Qiyaama argite jirta. Kanaafu maaltu hafe ree mallatoole gurguddoон dhufuu fi Guyyaan Qiyaama dhaabbachuu malee? Itti xinxallii!!!! Mee Aaya tana dubbisi

â€œSila Qiyaaman tasa Isaanitti dhufu malee maal eegu? Mallattooleen ishii dhufaniiru. Yeroo ishiin isaanitti dhufte gorfamuun isaanii akkamitti isaaniif taâ€™aâ€ Suura Muhammad (47):18 dabalataanis suura Al-Anâ€™aam (6): 158 ilaali

Guyyaa Qiyaama kijibsiisuun (itti amanuu diduun) badii hamaaf addunyaa fi aakiratti nama saaxila. Namni guyyaa Qiyaamatti yoo hin amaniin addunyaa keessatti akka fedhe taâ€TMuun of balleessa. Yaanni â€œBoru kaafame hojii kootif adabama yookiin badhaafamaâ€¢gedhu sammuu isaa keessa waan hin jirreef, akka fedhetti badii hojjachuun jirenyaa isa dhiphis, gaddaa fi aaritti of darba. Rakkoo addunyaa tana keessatti isa muudatuuf garmalee aarun abdi kuta Guyyaa Qiyaama mindaa sabrii waan hin abdaneeef. Hawwii fi abdii ofii meeshama addunyaa tanatti gabaabsa, wanti inni ijaan hin argine baayaâ€TMee fi guddaa akka taâ€TMee gadi fageesse hin yaadu. Wantuma ijaan arguu qofa irratti xiyyefata. Aakira immoo ni dida.

Namni guyyaa Qiyaamatti amanu immoo tasgabbii fi nageenyi itti dhagahama. Rakkoo fi daraara addunyaa tana keessatti yommuu muudatu mindaa sabrii fi adabbii Guyyaa Qiyaama yaadata. Daraaran addunyaa tanaa adabbii guyyaa Qiyaamatin wal bira yommuu qabamu baayâ€TMee xiqqaadha. Kanaafu daraara addunyaa tanaa irratti sabbaruun itti hin ulfaatu. Hojii gaariis yommuu hojjatuu mindaan guddaan boru akka isa eeggatu ni abdata. Hojii badaa irraas qaamota ofii eega boruu waan itti gaafatamuuf. Kuni hundii jirenyaa isaa gammachuu fi tasgabbii itti facaasu.

Gudunfaa

Yeroo amma akkuma guyyaan darbuun wantoonni imaana keenya sochoosani fi hurgufan akkasuma baayâ€TMata adeemu. Sheyxanni fi gargaartonni isaa daandii haqaa irraa ilma namaa jallisuun addunyaa fi aakiratti akka dararamaan isaan gochuudha. Wanta fokkuu babalâ€TMisuun ilma namaatti bareechisanii mulâ€TMisu. â€œAmantii hordofuun si hin barbaachisu, guddinna irraa duubatti si harkisa, gara keenya koottu.â€¢ Jedhanii lallabu. Daandii qajeela fi haqaa irraa gara daandii jallataa fi sobaatti ilma namaa ceesisu. Namni daandii haqaa fi qajeela kana hordofuu dhiise daandii jallataa isaani hordofe badii malee wanti isa eeggatu tokkolle hin jiru. Kutaa kana Jecha Rabbitin gudunfa.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ

الْقِيمَةُ أَعْمَى

١٢٤

â€œNamni yaadannoo (Qurâ€TMaana) Kiyya irraa garagale- dhugumatti jirenyaa dhiphoto/rakkotu isaaf jira. Guyyaa Qiyaama ballaa/jaamaa goone isa kaafna.â€¢ Suura Xaahaa:124

Torbaan hanga kutaa 2ffaa wal deebinutti assalaamu aleykum wr wb

Date Created

July 9, 2016

Author

admin